

AZ V. NEVELÉSÜGYI KONGRESSZUS AJÁNLÁSAI

Hazánk felszabadulásának 25. évfordulójára, a Pedagógusok Szakszervezetének kezdeményezésére, majd az újjáalakult Magyar Pedagógiai Társaság javaslatára a Pedagógusok Szakszervezete, a Magyar Pedagógiai Társaság, a Művelődésügyi Minisztérium, a Honvédelmi Minisztérium, a Munkaügyi Minisztérium, a Magyar Tudományos Akadémia II. Osztálya, a Kommunisták Ifjúsági Szövetsége, a Magyar Nők Országos Tanácsa és a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége 1968 júniusában egyetemes nevelésügyi kongresszust hirdetett meg.

Az V. Nevelésügyi Kongresszus 1970. szeptember 28—30-án Budapesten ült össze. A Kongresszus — több mint kétszázötven előkészítés után, a nevelés és a neveléstudomány minden lényeges eredményét és problémáját gondosan és szakszerűen elemző öt témabizottság jelentése alapján, pedagógusok, szülők, tanulók, társadalmunknak a nevelésben érdekelt valamennyi szervezete és intézménye széles körű számbavételével — értékelte köznevelésünk eddigi fejlődését, s az alábbi javaslatokat fogadta el a nevelőmunka megjavítására, nevelési rendszerünk korunk igényeinek megfelelő további tökéletesítésére.

A magyar nevelésügy az elmúlt negyedszázadban történeti fejlődésének minőségileg magasabb rendű korszakába lépett. Megszűnt a vagyonos osztályok iskolázási kiváltsága; a tanulás és művelődés — társadalmi osztályra, nemzetiségre, fajra, nemre, vallásra való tekintet nélkül — valamennyi fokon mindenki számára lehetővé vált. Oktatási intézményeinkben a pedagógia a tudományosság, a maradandó kulturális értékek alapjára helyezkedett; egész nevelési rendszerünkben központi feladattá vált a tudományos világnézet és a szocialista hazaszeretet kialakítása, az internacionalizmus és a humanizmus szellemének ápolása, a társadalom valamennyi tagja egyéni képességeinek kibontakoztatásáról, személyiségének harmonikus fejlődéséről való gondoskodás.

Az elmúlt két és fél évtized fejlődése lehetővé tette, hogy 10 évre emeltük a tankötelezettséget, 12 évre kiterjesztettük a tanulóifjúság ingyenes oktatását; kiszélesedett és színvonalában jelentősen megemelkedett a szakmunkásképzés; ugrászerűen megnövekedett a közép- és a felsőfokú oktatásban részesülők száma; bővült az iskoláskor előtti és az iskolán kívüli nevelési és gyermekvédelmi intézmények köre; létrejött a dolgozók számára — hiányokat pótló és továbbképző rendeltetéssel — az estlevezető iskolák hálózata; nagymértékű fejlődés következett be egyes vidékek művelődésbeli visszamaradottságának felszámolásában, a város és a falu, a szellemi és a fizikai dolgozók közti műveltségbeli különbségek csökkentésében.

A felszabadult dolgozó nép államának köznevelése így valóra váltotta és továbbfejleszti a magyar nevelésügy úttörőinek legszebb álmait, APÁCZAI CSERE JÁNOS-

nak, a felvilágosodás, a reformkor pedagógiai képviselőinek, TESSEDIKnek, TAVASINAK, TÁNCSCSINAK, EÖTVÖSNEK a maguk korában következetesen meg nem valósult törekvéseit, az 1848-as és az 1918—19-es forradalmaknak nagy-szerű nevelési kezdeményezéseit, CZABÁN SAMUNAK, SOMOGYI BÉLÁNAK, ZIGÁNY ZOLTÁNNAK, NAGY LÁSZLÓNAK, FÖLDES FERENCNEK, KEMÉNY GÁBORNAK és másoknak előretökintő pedagógiai terveit. Hazánk köznevelése a marxista—leninista pedagógiára és a szocialista országok bevált tapasztalataira támaszkodva sikerrel küzdötte le súlyos történelmi hátramaradottságát.

Szocialista fejlődésünk előrehaladásának és a korunkban kibontakozó tudományos-technikai forradalomnak szükségletei természetesen folytonosan magasabb igényeket támasztanak köznevelési rendszerünk továbbfejlesztésével szemben. Ezek fejeződnek ki Népköztársaságunk 1961-ben megalkotott III. törvényében és a megvalósítás folyamatában levő oktatási reformban. A reform alapvető törekvései — iskoláink még szorosabb kapcsolatának megteremtése az élettel, az oktatás tartalmának és módszereinek folytonos korszerűsítése, a tanulók egész élettevékenységére kiterjedő sokoldalú világnézeti-politikai-erkölcsi nevelés hatékonyságának fokozása, a nevelés összehangolt társadalmi ügyvé tétele — köznevelésünk továbbfejlesztésének központi feladatai maradnak, szüntelenül fejlettebb és eredményesebb megoldások keresésére és alkalmazására ösztönzik nevelésügyünk minden irányítóját és dolgozóját.

Ebben a helyzetben kell tekintetbe venni, hogy a szocializmus teljes felépítése, a jövő nemzedékek életében a kommunizmusra való áttérés, a tudományos és technikai forradalom kibontakozása, kulturális forradalmunk továbbfejlesztése, a két társadalmi rendszer közti verseny fokozódása mind kikerülhetetlenebbül napirendre tűzi népünk és a jövő nemzedékek általános és szakmai műveltségi színvonalának további emelését, erkölcsi-politikai-világnézeti tájékozottságának és meggyőződésének erősítését, következésképpen a nevelés növekvő szerepének biztosítását társadalmunk egész életében.

Ugyanakkor és az elkövetkező évtizedekben Magyarországon bizonyos fokig párhuzamosan megy végbe az ipari és a tudományos-technikai forradalom kiteljesedése. Ez a tény az eredmények mellett új, előre nem látható nehézségeket válthat ki. Különösen éles gazdasági, társadalmi problémák keletkezhetnek, ha kibontakozását nem látjuk előre, tendenciákban jelentkező következményeire nem készülünk fel kellően.

Mindezeket megfontolva az V. Nevelésügyi Kongresszus a következő ajánlásokkal fordul a párthoz, a nevelésügy irányításában illetékes állami és társadalmi szervekhez, a pedagógusokhoz, a szülőkhöz, a nevelésben érdekelt minden tényezőhöz.

1.

1. A Kongresszus ünnepélyesen köszönetet mond mindazért a támogatásért, amelyben pártunk és kormányunk, a néphatalom területi szervei, gazdasági és kulturális intézményeink, családok sokasága iskoláinkat, nevelőintézményeinket felszabadulásunk óta részesítette, és jelenleg is részesíti. Kifejezi azt a szilárd reménységet, hogy ez a támogatás a jövőben még tetemesen növekedni fog.

Mi, magyar pedagógusok, büszkék vagyunk arra, hogy hivatásunk a szocialista köznevelésügy szolgálatába állított bennünket. Tudva tudjuk azonban, hogy csak minden társadalmi tényező együttes erőfeszítésével vihetjük sikerre munkánkat. A nevelés a születés után azonnal megkezdődik, az iskolába lépés előtt, az iskolával párhuzamosan és az iskola után folytatódik; ezért az iskola is csak

úgy teljesítheti feladatát, ha a nevelésben szerepet játszó valamennyi tényező átérzi nevelői felelősségét minden gyermek lehetőségeihez mért kifejlődéséért, alkotó, boldog életéért.

2. Tisztelettel adózunk milliónyi magyar *családnak*: a gyermekeknek életet adó, értük munkálkodó édesanyáknak, édesapáknak, a családi nevelőközösségek minden, e munkában-áldozatban részt vállaló tagjának. Érdeke és kötelessége minden családnak, hogy a jövőben még tudatosabban teremtsék meg azt a bensőséges és ösztönző környezetet, melyben a gyermek személyisége kedvezően alakulhat. Nyújtsák érzelmileg, a gondozásban és a szoktatásban, a gondolkodás fejlesztésében a kibontakozásához szükséges hatásokat. Adjának helyt az önállóságnak olyan mértékben, amilyenben a növekedő gyermek és serdülő önmagáért és másokért felelősséget érezni és vállalni képes.

Osszák meg a nevelés gondját óvodáinkkal, iskoláinkkal, a nevelésügy állami és társadalmi szerveivel. Legyenek segítségükre főként azzal, hogy az élet minden apró és nagy ügyében határozottan képviselik a közösen kialakított elveket, erkölcsi eszményeket. Éljenek az állami és társadalmi szervek nyújtotta minden lehetőséggel is, hogy fokozhassák a család nevelőmunkájának kulturáltságát, emelhessék színvonalát, növelhessék hatékonyságát. Az iskolával együttműködve gondoskodjanak róla, hogy gyermekeik is kellőképpen felkészüljenek a családalapításra, az egykor őket is felváltó nemzedékek szocialista-kommunista nevelésére.

3. Őszinte elismeréssel emlékezünk meg azokról az eredményekről, amelyeket *a pártunk vezette ifjúsági szervezet*, a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség és az Úttörőmozgalom fiaink és leányaink szocialista nevelésében elért. A továbbhaladás érdekében mindenekelőtt a nevelési tényezők együttműködésének elmélyítését javasoljuk:

— ahol csak a fiatalok nagyobb tömegei élnek — különböző fokú oktatási intézményekben, a fegyveres erőknél, üzemekben, termelőszövetkezetekben — mindenütt együtt nőjön részvételük és felelősségük saját ügyeik és társadalmi kötelezettségeik intézésében élettapasztalatuk gyarapodásával és a társadalmi közszellem mindenkori fejlettségi fokával;

— az idősebb nemzedék hivatott képviselőinek megnyerésével teremtsék meg az ifjúsági mozgalom felnőtt társadalmi aktíváját;

— szélesítsék ki és erősítsék meg a fiatalok lakóterületi társadalmi munkáját;

— biztosítsák az ifjúsági sajtó, a gyermek- és ifjúsági könyvkiadás jól működő kapcsolatát a megfelelő pedagógiai fórumokkal.

Válják az ifjúsági szervezet szocialista hazánk ifjúságának átfogó életkeretvé. Legyen jelen mindenütt, ahol fiaink és leányaink tanulnak, dolgoznak, ahol a tanulás és munka fáradalmaik kipihenik. Szervezze erőiket a nehézségek leküzdésére, formálja ízlésüket, eddze jellemüket. Teremtse meg a kedvező feltételeket ifjúságunk tömegei, minden magyar fiatal számára, hogy mozgósítani tudják legjobb képességeiket önmaguk nevelésére, népünk jelenének és jövőjének alkotó formálására.

4. Épülő szocialista világunkban a családnak és a KISZ-nek ezt a nevelőmunkáját intézmények és szervezetek egész rendszere segíti, és kell, hogy a feladatok növekedtével még jobban segítse.

A *testnevelés- és sportmozgalom* célja egészséges, edzett fiatal nemzedék felnevelése: A Kongresszus véleménye szerint elengedhetetlen követelmény, hogy e mozgalom minden szervezetében, a sporttevékenység minden szintjén az erkölcs és a társadalmi magatartás szocialista normái érvényesüljenek, hogy a fiatalok

sportolása viszonylag rövid időn belül az ifjúság legszélesebb tömegei számára lehetővé válják.

Fiaink nagy hatású nevelőiskolája a *fegyveres erőknél* eltöltött idő, a haza védelmére való felkészülés. Ezért szükséges a neveléstudomány szerves részeként intenzíven művelni a katonapedagógiát. A honvédelmi nevelés a szocialista nevelés szerves része. Elvi és politikai megfontolásból szükséges, hogy az ifjúság sokoldalú felkészítése a szocialista társadalom építésére kellő nyomatékkal párosuljon a szocialista társadalom, a haza és a nemzetközi haladás fegyveres védelmére való felkészítéssel.

A honvédelmi nevelés és felkészítés megfelelő súllyal és tartalommal jelentkezék a társadalmi, elsősorban az ifjúsági szervezetek munkájában is.

Nem nélkülözhetjük azonban katonáink közvetlen és közvetett támogatását a tanulóifjúság hazafias és honvédelmi nevelésében sem. Kívánjuk, hogy a haza és a nemzetközi haladás fegyveres védelmének magasztos eszménye mennél vonzóbb fényben álljon egész népünk előtt.

A társadalmi nevelés intézményes bázisának további kiszélesítése érdekében kívánatosnak tartja a Kongresszus, hogy a *tudományos, kulturális és művészeti élet* szervei és intézményei — kutatóintézetek, múzeumok, művészeti alkotóközösségek, színházak, mozik, művelődési otthonok, tudományos és szakkönyvtárak, a rádió és a televízió, a Tudományos és Ismeretterjesztő Társulat — követve az e téren élenjáró néhány közművelődési intézmény példáját, tárják szélesre kapukat az érdeklődő fiatalok előtt, neveljék kulturális igényeiket, mégpedig nem csupán alkalom szerint, hanem állandóan: jellegükhöz mérten vállalva a velük való rendszeres foglalkozást, lehetővé téve, hogy a fiatalok önmagukkal, képességeikkel az adott irányban próbát tegyenek, hogy a megfelelő tehetségek idejekorán kibontakozhassanak. Érvényesítsék tevékenységükben továbbra is azt az elvet, hogy a mi társadalmi viszonyaink között a kultúra értékei nem árak.

Meggyőző példák gyarapodó sorára alapozva javasoljuk, a *munkahelyek* (ipari üzemeink, termelőszövetkezeteink, áruházaink stb.) tűzzék napirendre ifjúságnevelő funkciójuk, a fiatalok mindenirányú fejlődéséért rájuk háruló felelősség tisztázását, szülessenek hatékony intézkedések a nevelőfunkció hiánytalan betöltése érdekében.

A feladat fontosságáról meggyőződve kéri a Kongresszus, *tanácsaink* legyenek gazdái az irányításuk alatt álló társadalmi közösség ilyen átfogó értelemben vett nevelőmunkájának. Adjanak meg minden segítséget a családnak a gyermeknevelés feladatainak ellátásához. Hassanak oda, hogy a gyermekek és a fiatalok a szülői házban és a közterületeken megfelelő otthonra leljenek. Népszerűsítsék, segítsék a terület gazdasági-kulturális intézményeinek ifjúságnevelő munkáját. Saját erejükből is gondoskodjanak róla, hogy iskoláik és egyéb nevelőintézményeik megfelelően el legyenek látva az eredményes munkához szükséges épülettel, dologi felszereléssel, pénzügyi eszközökkel. Részesítsék a területükön dolgozó pedagógusok munkáját közvetlenül is mindig a lehető leghatékonyabb anyagi és erkölcsi támogatásban. A rendelkezésükre álló minden eszközzel törekedjenek a munka hatásfokának emelésére — nem utolsósorban annak biztosításával, hogy a pedagógusok, más feladatokra való igénybevételüktől még nehézségek árán is lemondva, erőiket az előbbi nevelési célok szolgálatára összpontosíthassák.

Társadalmi rendszerünk népi jellegének s kulturális forradalmunk továbbfejlesztése érdekeinek megfelelően megkülönböztetett gondot kell fordítanunk a

munkások és parasztok gyermekei tanulásának támogatására. Biztosítani kell, hogy valamennyien sikeresen fejezzék be általános iskolai tanulmányaikat, és az arra érdemesek és tehetségesek tanuljanak tovább felsőbb iskolákban. A kongresszus felhívással fordul a pedagógusokhoz, termelő üzemekhez, dolgozó kollektíváikhoz, társadalmi szervezetekhez — fokozott segítséggel, egyéni foglalkozással, szülői felvilágosítással, társadalmi ösztöndíjak gyarapításával, jó előkészítéssel hathatósan egyengessék a tehetséges és szorgalmas munkás- és parasztdiákok továbbtanulását.

II.

5. A társadalmi fejlődésre vonatkozó prognózisok, a távlati tervek iránymutatása alapján az eddiginél behatóbban kell foglalkoznunk *intézményes nevelésünk továbbfejlesztésével*.

A továbbfejlesztés során olyan *nevelőintézményeket* kell mintaként tekintetbe venni, amelyek valóban nevelő (és nem egyszerűen oktatási) intézmények, amelyek tehát a szocialista társadalom szükségletének megfelelően „nyitottak” a társadalmi élet egésze irányában: sajátos oktatási-képzési-nevelési feladatokat össztársadalmi közegben — s tudatosan arra támaszkodva — oldanak meg, célul a felnövekvő ifjúság *egész életgyakorlatának* irányítását, átfogását tűzik ki.

Ebben az értelemben halaszthatatlanul szükség van az előrehaladás ütemének megfelelően, alapos kutatásokra támaszkodó intézkedésekre, különösen az alábbi területeken:

- az oktatás és a munka *korszerű* összekapcsolásában,
- megfelelő iskola- és pályaválasztási irányítórendszer kiépítésében,
- a közgazdasági gondolkodásnak és szemléletnek az életkori sajátosságoknak megfelelő szintű kifejlesztésében,
- az *egyéni hajlamok és képességek* kiművelésében (e tekintetben a még meglévő, szociális gyökérzetű hátrányok kiküszöbölésében),
- a *művészeti nevelés* kiteljesítésében,
- a *testi nevelés* kiterjesztésében.

A személyiség harmonikus fejlődésének elengedhetetlen feltétele az egészséges életmódra nevelés. Nagyobb gondot kell fordítani a személyi és mentálhigiéniai, valamint egészségi nevelésre, a gyermek- és ifjúsági egészségügyi kutatásokra, valamint a testneveléstudomány fejlesztésére.

Csak az életre felkészítő iskola lehet valóban a jövő iskolája, a sokoldalúan fejlett ember képzésének és nevelésének vezető tényezője, s csak a harmonikusan fejlett ember lehet a záloga a szocialista gazdaság és társadalom dinamikus fejlődésének, végső soron: a szocializmus világméretű győzelmének.

6. E tágabb összefüggésből világosan adódik számos közelebbi és távolabbi feladat, melyek teljesítése egymást feltételezi. Ki kell bontakoztatni a kísérletekre épülő kutatásokat a szocialista munkaiskola modelljének távlati fejlesztése érdekében; ezek a kutatások a cél, a tartalom, a módszerek és a struktúra egységében foglalkozzanak az egyes iskolatípusok jövőjével, esetleg új iskolatípusok létrehozásával. A jelen és a jövő társadalmi-pedagógiai igényeinek kielégítése érdekében gondoskodni kell az óvodai hálózat fejlesztéséről és jelenlegi iskolarendszerünknek a jövőben várható fejlődésre is kitekintő teljes kiépítéséről mind az iskolai tanítás színvonala, mind a megfelelő pályairányítás és a továbbtanulás vonatkozásában, azaz

— az iskolára felkészítő intézményes nevelés valamennyi 3—6 éves gyermekre való perspektivikus kiterjesztéséről, ennek megfelelően az óvodai hálózat szélesítéséről és korszerűsítéséről;

— az általános iskolai szakrendszerű oktatás teljes megvalósításáról, a körzeti iskolai, a diákotthoni és kollégiumi hálózat megfelelő fejlesztéséről, a fizikai és nagyescsalódos dolgozók gyermekeinek tanulmányi és szociális segítéséről;

— a középiskolai rendszer távlati fejlesztéséről, az egységnek és a differenciáltságnak az egyéni és társadalmi érdekeket egyaránt figyelembe vevő megvalósításáról, az általános és szakképzés iskolaszervezeti és iskolatípuson belüli viszonyának és arányainak megfelelő alakításáról, a fejlődés szükségletéhez igazításáról, az idevonatkozó kísérletek és kutatások kibontakoztatásáról, a tapasztalatok nemzetközi egybevetéséről, rendszeres elemzéséről, az egyenlő esélyek elvének szocialista érvényesítéséről;

— a szakmunkásképző intézmények nagy távlatokhoz igazodó, a népgazdasági követelmények és a területi igények összehangolt kielégítését biztosító hálózatának kiépítéséről, a szakmunkásképzésnek a középfokú oktatási intézmények rendszerébe való szerves beépítéséről, pedagógusellátottságának biztosításáról; a szakpedagógiai kutatások fejlesztéséről;

— felsőoktatási rendszerünk további fejlesztéséről, az egymás mellett futó és egymásra épülő tanulmányi fokozatok optimális összehangolásáról, az intézmények belső, a kor változó követelményeihez alkalmazkodni képes struktúrájának kialakításáról, a központi irányítás és az intézményi önállóság — ezen belül az oktatókat, felsőoktatási dolgozókat és hallgatókat az intézmények munkájának alakításában megillető jogok és kötelességek — helyes arányainak gyakorlati megvalósításáról, a képzés tartalmának és módszereinek a legújabb tudományos eredményekre épülő állandó tökéletesítéséről, a felsőoktatási intézmények nevelői funkciójának erősítéséről, tudományos alkotómunkájukhoz szükséges személyi és tárgyi feltételeknek a korszerű követelményekhez szabott biztosításáról, az oktatói továbbképzés szervezett megoldásáról;

— az iskoláskor utáni folyamatos önképzés és továbbképzés iskolai és kötetlen formákban kialakítandó rendszerének megtervezéséről, intézményeinek korszerű fejlesztéséről mint az iskolában megalapozott permanens művelődés folyamatának fontos feltételéről, valamint ennek érdekében a felnőttnevelés alapvető rendszertani, tartalmi és módszertani kérdéseinek kísérleti alapon történő ki-dolgozásáról;

— elsősorban a munkás-paraszt dolgozók gyermekei, a hátrányos és veszélyeztetett helyzetben levő fiatalok továbbtanulása, egészséges fejlődése előmozdításában alapvetően fontos szerepet betöltő bentlakásos nevelési intézmények rendszerének további szélesítéséről: a napközi otthoni, tanulószobai, egésznapos iskolai, általános és középiskolai kollégiumi, nevelőotthoni hálózat mennyiségi és minőségi fejlesztéséről, nevelőmunkájuk személyi és tárgyi feltételeinek korszerű biztosításáról.

Mіндеz csak akkor valósulhat meg, ha a tudatos tervezés országos szintje és az egyes oktatási intézmények belső fejlődése egymással találkozik, ha az iskolák belső életében általánosan sikerül érvényre juttatni ugyanazokat az erőket, amelyek társadalmunk egészének alapvető hajtóerői, ha az iskolai és osztályközösségek alkalmassá válnak a szocialista demokratizmus gyakorlatának előkészítésére, az életkori lehetőségekhez és kívánalmakhoz alkalmazkodó közösségi aktivitás, önkormányzóképesség kibontakoztatására, és befolyásolni képesek a szabad idő igényes felhasználását.

Mindebben — már mai feltételeink között is — benne van az iskolák, a pedagógusok nagy felelőssége. A gyerekeknek, az ifjúságnak *több figyelemre, törődésre és megértésre van szüksége*; eszközöket és módot kell kapniok sokirányú aktivitás megvalósítására; életkoruknak megfelelően és felelősségtudatuk állandó fejlesztésével lehetőséget kell számukra biztosítanunk ügyeik intézésére, érdekeik védelmére; meg kell tanítanunk őket, hogyan kell a jogokkal szocialista emberhez méltóan élniök és kötelességeiket teljesíteniök.

A világnézeti nevelés tudományos ismereti (oktatási) alapjainak biztosításával összhangban el kell érni, hogy a fiatalok már iskoláskorukban *közösségi és társadalmi tapasztalatokat* szerezzenek, mégpedig pozitív nevelőhatások megszerzése, konkrét élettevékenység útján. Az iskolának ebben az értelemben is „nyitottnak”, tevékenynek, emberformálónak, szocialista életünk részének kell lennie.

7. Ez nem utolsósorban ismét attól is függ, milyen tananyagot, milyen módszerekkel tanítanak iskoláink. Meg kell szüntetni azt a számtalanszor elítélt, de le nem küzdött törekvést, amely minden ismeretet a tanulók „fejébe akar tölcseézni”, s a *tantervek és tankönyvek túlméretezettségét* s ezzel a tanulók túlterhelését idézi elő. Mind az általános, mind a szakoktatásban arra kell törekedni, hogy a tanulók valóban lényeges, tárgyi ismeretek megbízható alapján megtanuljanak gondolkodni, magukat kifejezni, ítélni, következtetni, kombinálni, tervezni, ismereteiket alkalmazni, önálló ismereteket szerezni és azokat kritikailag értékelni, vagyis megtanuljanak tanulni, ami a jövőben egyre inkább életforma és nem egyszerűen iskolai kötelesség lesz. Távlati feladataink anyagi feltételeinek biztosítása és az iskolarendszer fejlesztése mellett foglalkozni kell azokkal a jelenben is meglevő nagy lehetőségeknek a kihasználásával, melyeket a bevált, hatékony módszerek és eszközök felhasználása biztosíthat a mainál eredményesebb tanítás megvalósításában. A képességek, az önművelés készségének fejlesztése már ma is parancsoló szükség, s egyre inkább azzá válik a feltételeket és körülményeket rohamosan módosító korunkban. Csak az így oktatót, képzett, a *permanens tanulásra és a szabad idő hasznos és kulturált felhasználására felkészített* ember tekinthető neveltnek, akiben megvan a készség is, hogy a szocialista társadalom aktív, kezdeményező, alkotó tagja legyen.

III.

8. A gazdasági-társadalmi és tudományos-technikai fejlődés szükségképpen hozza magával a *nevelésügy jelentőségének* megnövekedését. Kongresszusunk ennek a ténynek ismeretében kéri fel az állami és a társadalmi szerveket, az egész társadalmat, kövessenek el minden lehetőt a korszerű iskolázás *tárgyi és személyi feltételeinek* biztosítására.

9. Számításba véve azt a tény, hogy a tudomány mind nagyobb mértékben válik termelőerővé, és ebben az oktatásnak jelentős része van, kéri a kongresszus annak a hosszú távra való kimondását és további fenntartását, hogy az oktatásügyre fordított beruházási és költségvetési összegeknek gyorsabb ütemben kell növekedniök, mint a nemzeti jövedelemnek.

10. A nevelésügy fejlesztése szempontjából nélkülözhetetlen a *személyi feltételek* további és gyorsabb javítása. Legsürgősebbnek a következő feladatokat látjuk:

— *A pedagógusképzésben erősíteni kell a hivatásra nevelést.* Ennek érdekében már a kiválasztásban is magasabb igényeket kell érvényesíteni, a pedagógus pályát pedig minden eszközzel vonzóbbá kell tenni. Fel kell használni, értékesí-

teni kell mindazokat a példákat, hagyományokat, szellemi értékeket, amelyeket a magyar és az egyetemes neveléstörténet megőrzött, s amelyeket a szocialista nevelés elmélete és gyakorlata jelentősen gazdagított, s ehhez megfelelő kutató bázist kell létrehozni.

— Szükségesnek látjuk *a pedagógusok elméleti képzésének fejlesztését és továbbképzésük korszerű rendszerének kialakítását* (pl. pedagógia—pszichológiai szakosok képzését, a postgraduális képzésben való eredményes részvétel erkölcsi és anyagi elismerésének fokozását stb.). Minden pedagógus egész életén át tartó továbbképzésének serkentésére — az önkéntesség elvének fenntartásával — nagyobb szerepet kell biztosítani az *egyéni érdekeltiségnek és szervezethez tartozásnak*.

— *A magyar oktatásügy további fejlődésének egyik alapvető feltétele a pedagógusok élet- és munkakörülményeinek megjavítása.* A pedagógus társadalom méltányolja a kormányzat eddig tett erőfeszítéseit és az eredményeket, de az egyre fokozódó és indokolt társadalmi elvárásoknak csak akkor tud eleget tenni, ha a hivatása gyakorlásához szükséges anyagi megbecsülés feltételei lényegesen és mielőbb megjavulnak. Kívánatosnak tartjuk, hogy az elkövetkező fizetésrendezést összekapcsolják egy differenciált bérrendszer kialakításával.

— Az osztályfőnöki munka kicmelkedő jelentősége indokolta teszi e tevékenység anyagi és erkölcsi elismerésének lényeges fokozását, munkakörülményeik javítását.

— Gondoskodni kell arról, hogy megoldást nyerjenek azok a szociális és pedagógiai problémák, amelyek abból adódnak, hogy nevelőtestületeink tagjai jelentős részben nők.

— *A nevelők erkölcsi megbecsülésének, közérzetének javításában társadalmunk számos tényezőjének* (a munkaadóknak, a szülőknak, a párt- és társadalmi szervezeteknek, a sajtónak) vannak feladatai. A kongresszus kéri támogatásukat. Javasolja az illetékes szervezeteknek, hogy a pedagógusok további anyagi és erkölcsi megbecsülése érdekében növeljék a Kiváló tanár, Kiváló tanító, Kiváló óvónő, az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetésben részesülők számát, létesítsenek Apáczai Csere János-díjat, s ezt a nevelésügy fejlesztésében, az iskolai munka gyakorlatában kimagasló eredményeket elért nevelőknek adományozzák.

— Mind a társadalmi elvárások irányában egyértelműbb helyzetet teremtenek, mind a nevelők munkájának megítélésében sokat segítenek, ha pontosan meghatározzuk az egyes nevelők és a nevelői testületek jogait és kötelességeit.

— Javasoljuk, hogy illetékes szervek készítsék el a pedagógusok átfogó munkaköri szabályzatát.

— Az állandósult *nevelőhiány*, az ebből következő szükségmegoldások rontják a pálya presztízsét, az oktató-nevelő munka színvonalát, csökkentik főként a falusi gyermekek továbbtanulási esélyeit. A Kongresszus egyetért a Művelődésügyi Minisztériumnak a pedagógusképző intézmények felvételi létszáma emelésére irányuló törekvéseivel.

11. *Az oktató-nevelő munka tárgyi feltételeinek megjavítása* érdekében a Kongresszus a következőket tartja a legfontosabbnak:

— A tanulók kívánatos mértékű aktivizálása, az iskolák közti színvonalbeli különbség megszüntetése, a pedagógusok túlterhelésének csökkentése már ma megkívánja, hogy fokozatosan véget vessünk a kétműszakos tanításnak, hogy valamennyi oktató-nevelő intézményt ellássunk a szükséges és előírt *alapvető felszereléssel*, beleértve ebbe az iskolai könyvtárak, a kollégiumok és diákotthonok, a napközi otthonok, az ifjúsági klubok, helyiségek szükségleteit is. Biztosítani kell a testi nevelés feltételeit.

— A tudomány és a technika fejlődése magával hozza hatékony és költséges új eszközök létrehozását, ezekhez az eszközökhöz aprólékos gonddal kikísérletezett tanítási (ismeretnyújtó) anyag hozzáadását, az iskoláknak ilyenekkel való felszerelését, az iskola épületének olyan kialakítását, amelyben számolni kell ezeknek az eszközöknek a felhasználásával, valamint az ezektől megkívánt új szervezeti formákkal. Kívánatos ezért mielőbb olyan, pedagógiai, egészségügyi és építész szakemberekből álló tárcaközi testület felállítása, amely valamennyi iskola igényeit szem előtt tartva javaslatot dolgoz ki az iskolaépületekben szükséges változtatások módjára és ütemére, a lényeges pedagógiai követelmények (olvasás, öntevékeny mozgalmak, sport, játék stb.) érvényesítésére, valamint a felszerelésről való gazdaságos gondoskodás tervszerű megvalósítására.

— Az iskolai nevelés és tanítás megtervezésében fel kell használni a korszerű tudomány által nyújtott segítséget, az oktatás programozása, az oktatási folyamat és a pedagógiai munka racionalizálása terén kínálkozó lehetőségeket oly módon, hogy a pedagógus egyénisége, személyi ráhatása az eddiginél jobban érvényesüljön.

— A neveléstudomány nyújtson fokozottabb segítséget a tévé-pedagógia kidolgozásához és az audiovizuális eszközök pedagógiai alkalmazásának kimunkálásához; a Televízió is igyekezzék saját keretein belül nagyobb lehetőséget biztosítani a pedagógiai kutatások számára.

IV.

12. A Kongresszus úgy véli, hogy a köznevelésügy továbbhaladásának egyik lényeges feltétele a közoktatás irányításának korszerűsítése. Ez feltételezi az irányítás tartalmával és szervezetével való igényes elméleti foglalkozást, valamint a vezetés gyakorlatának hatékonyabbá tételét.

A Kongresszus ajánlja, hogy a Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődésügyi Minisztérium biztosítsa a közoktatási irányítással kapcsolatos tudományos kutatásokat.

Az állami élet irányításának demokratikus továbbfejlesztésével, az új tanács-törvény megalkotásával összefüggésben szükségesnek tartjuk meghatározni: az közoktatás irányításának tartalmát; az egyes irányítási szinteken jelentkező feladatrendszereket; a választott, önkormányzati, az önkormányzati jellegű testületek és a szakigazgatási szervek hatáskörét, tevékenységük jellegét.

A Kongresszus ajánlja, hogy ebben a folyamatban vegyék figyelembe:

— A közoktatás irányításának egysége olyan közoktatáspolitikai-pedagógiai szükséglet, amelynek megvalósulása a szocialista társadalomépítés általános érdeke.

— Kívánatos, hogy biztosítsák a pedagógiai követelmények egységes megvalósulását lehetővé tevő ágazati és az egyes területek sajátos igényeit érvényesítő területi elv szerves egységét.

13. Az irányítás és a vezetés decentralizálásának folyamatában kiemelt jelentősége van a közoktatásügy információs és felügyeleti rendszere továbbfejlesztésének.

A Kongresszus felkéri a Művelődésügyi Minisztériumot az információs rendszer olyan továbbfejlesztésére, amelyben az információk terjedelme és iránya meg-egyzik mindazokkal a feladatokkal és funkciókkal, amelyeket az irányítás az adott szinten ellát, illetve betölt.

A Kongresszus olyan *felügyeleti rendszer* kiépítését tartja szükségesnek, amely biztosítja, hogy a felügyelet érdemi segítséget nyújthasson az oktatásügy irányító szerveinek. A felügyeletnek rendelkeznie kell a szükséges önállósággal. A különböző iskolatípusok felügyelete olyan szintről történjék, amely lehetőséget ad az adott iskolatípus, illetve szaktárgy problémáinak áttekintésére.

Kimunkálандónak tartjuk az általános és a szakfelügyelet érdemi együttműködésének konkrétabb lehetőségeit, a felügyelet egységeinek, és hatékonyságának továbbfejlesztését, a munkafeltételek megjavítását.

14. A Kongresszus nagyra értékeli a *vezető óvónők, iskolaigazgatóknak és más nevelési intézmények igazgatóinak* szerepét a közoktatásügy fejlesztésében és permanens korszerűsítésében.

Ajánljuk ezért az intézményvezetők *hatáskörének*, önállóságának és felelősségének kibővítését. Az intézményvezetők rendelkezzenek az oktatáspolitikai célkitűzések intézményi végrehajtását biztosító anyagi eszközökkel, valamint mindazokkal a munkaügyi hatáskörökkel, amelyekkel az intézményben dolgozók munkájának eredményességét, anyagi és erkölcsi elismerését befolyásolhatják.

Ajánljuk továbbá a korszerű intézményi *vezetési szervezet* kialakítását. Az intézményvezetés feladatrendszerét úgy kívánatos meghatározni, hogy politikai, pedagógiai tevékenysége eredményesebb legyen, biztosítsa az iskolai közösségek, a politikai és mozgalmi szervek bekapcsolódását a vezetés folyamatába.

15. A közoktatás irányításának minden szintjén dolgozók megnövekedett, az eddiginél összetettebb feladatainak jó ellátása érdekében ajánljuk, hogy a követelményeknek megfelelően határozzák meg:

— az egyes szinteken működők *kiválasztásának* a növekvő követelményeket kielégítő szempontjait;

— a közoktatás irányításának és vezetésének új szükségleteit kielégítő *vezető-képzés és vezetői továbbképzés* rendszerét és szervezetét.

16. Annak érdekében, hogy az iskolarendszer fejlesztése és a jövőben szükséges átalakítása minél hatékonyabb és gazdaságosabb legyen, a tervezett változtatásokat széles körű és komplex *tudományos kutatásokon és kísérleteken* alapuló tervezőmunkának kell megelőznie. Tömeges bevezetésre csak olyan oktatási-nevelési eszközök kerüljenek, amelyek hatékonyságát gondosan megtervezett kísérletek igazolták, és amelyek megvalósítására a feltételek megvannak, illetve reálisan megteremthetők.

17. Bár a *neveléstudományi kutatások bázisa* az elmúlt években szélesedett, s a feltételek bizonyos vonatkozásban javultak, a kutatási kapacitás nem kielégítő. Törekedni kell arra, hogy fokozatosan megfelelő széles körű kutatóbázis épüljön ki, és ebben valamennyi pedagógiai és speciális pedagógiai tudományág művelése olyan feltételek között folyjék, hogy a társadalmi igényeknek egyre magasabb szinten tudjon megfelelni. Lényegesen növelni kell a neveléstudományi kutatásokra fordítható összegeket, és javítani kell az elosztás módját.

A kapacitás növelése többtényezős feladat, mert a létszám növelését, az anyagi és technikai feltételek gyökeres javítását, a komplex kutatásokhoz nélkülözhetetlen pedagógiai és más szakemberek megfelelő dotálását, a határos tudományterületek műveléséhez szükséges kutatói gárda biztosítását, valamint a kutatói bázisokhoz kapcsolt kísérleti iskolák hálózatának megteremtését és a szükséges helyeken új kutatócsoportok felállítását egyaránt igényli.

Fokozottabban lehetővé kell tenni, hogy *gyakorló pedagógusok* mind szélesebb körű kapcsolódjanak be a különböző kutatóhelyeken folyó munkálatokba; be-

kapcsolódásuk egyik nélkülözhetetlen feltétele, hogy a hivatásszeretből végzett munka mellett s azzal együtt érvényesíthető legyen kutató tevékenységükben — társadalmi életünk más területeihez hasonlóan — az anyagi érdekelttség elve.

A Kongresszus ajánlja, hogy a neveléstudomány művelői — sikeres akcióikat továbbfejlesztve — szélesítsék, s egyben az együttműködés tematikai koncentrációjával tegyék intenzívebbé nemzetközi kapcsolataikat, használják ki az e területen lehetséges és ésszerű nemzetközi munkamegosztásban rejlő lehetőségeket, fejlesszék az összehasonlító pedagógiai kutatást, törekedjenek együttműködésre, elsősorban a szocialista országokkal, de bizonyos témák és feladatok esetében a világ más országainak szakembereivel.

Minden társadalmi érdek amellett szól, hogy a neveléstudomány friss eredményei, közhasznú mondanivalója minél szélesebb rétegekhez eljussanak. Ezért tovább kell fejleszteni a pedagógiai ismeretterjesztés rendszerét és módszereit, javítani kell a pedagógiai publikációs tevékenységet részben a lehetőségek növelésével, részben a munka jobb összehangolásával.

18. Kívánatos, hogy prognózisokra alapozó, országosan összehangolt kutatási tervek szerint fundamentális és közvetlen alkalmazhatóságra törekvő kutatások folyjanak a kongresszuson felmerült minden lényeges nevelésügyi téma körében (a születéstől a felnőttnevelésig); törekedni kell arra, hogy az egyéni jellegű kutatásokat egyre szélesebb arányokban váltsa fel a *kollektív kutatómunka*. El kell érni, hogy a kutatások jelenlegi, csupán tematikai jellegű összehangolását valószínűsítő tartalmi összehangoltsággá és együttműködéssé fejlesszük, a kutatási tematikából az esetlegességet kiküszöböljük, a társadalmi igényeknek nagyobb mértékben megfelelő kutatási témákat, törekvéseket előnyben részesítsük. Ezt a tevékenységet egy megfelelő jogkörrel felruházott és anyagi eszközökkel is rendelkező *állami bizottság* (titkárság) segíthetné.

19. A kongresszusi vitákban felmerültek olyan nagyságrendű kutatási feladatok is, amelyeket a pedagógiai kutatás önmagában, a jelenleginél fejlettebb kutatási bázis esetében sem tudhat megoldani. Ilyenek különösen a közoktatásügy távlati fejlesztésére, az iskolarendszer perspektivikus átalakítására, a közoktatásügyi irányítás kérdéseire stb. vonatkozó kutatások. Ezek kimunkálása csak úgy képzelhető el, ha a kérdéssel foglalkozó pedagógiai kutatók közoktatáspolitikai, közgazdasági, szociológiai, nevelépszichológiai stb. szakértőkkel megfelelő munkacsoportokban együttműködhetnek.

Ezért a Kongresszus ajánlja, hogy a művelődésügyi miniszter a szükségesnek látszó kérdések kimunkálására hozzon létre meghatározott időtartamra *komplex munkabizottságokat*.

Emellett hasznos volna olyan (mindenekelőtt pedagógiai kutatókból álló) *szakértői testület* működtetése is, amelyet az ilyen nagyságrendű kérdések véleményezése, megvitatása, az ezekkel kapcsolatos javaslatok megtétele céljából a minisztérium vezetője megfelelő időközökben összehívna és meghallgatna.

Az V. Nevelésügyi Kongresszus végül közvetlenül iskoláinkhoz, nevelőintézményeinkhez fordul, a magyar köznevelés minden rendű és rangú dolgozójához, azokhoz, akiknek nevében és érdekében munkásságát kifejtette: biztatást merítve az elmúlt negyedszázad eredményeiből, tegyenek meg minden tőlük telhetőt a ma nagy és a történelmi holnap még nagyobb szabású pedagógiai feladatainak megoldása érdekében. Ösztönözzenek, tanítsanak, erősítsék meg tanítványaikat

jószándékú törekvésekben, vezessék el őket emberi kiteljesedésükhöz, a képességüknek és teljesítményüknek megfelelő hivatás megtalálásához épülő szocialista társadalmunkban.

A tanító szerepét és társadalmi megbecsülésének forrását a magyar tanítók első egyetemes gyűlésének egyik kezdeményezője, TAVASI LAJOS hosszú időre szólan meg határozta:

„Kezünkben van a nemzet jövődjé; mert gyermekeit, az új nemzedéket karjainkban ringatjuk. S ugyanazért nagyobb tényező immár az álladalomban a tanító, nagyobb ható a nemzet életében, mint amint eddigelé felfogták. Szellem a mai világban a hatalom, és a tanító a szellem munkása. Így kell hatalommá lennie a nevelésüggynek is . . .”

Hívjuk minden állami és társadalmi tényező segítségét, sürgetve kérjük az intézményes nevelés feltételeinek, a pedagógusok anyagi helyzetének lényeges javítását; mert gondunkat nemcsak a jelen égető kérdéseként foglaljuk szavakba, ügyünk része a további társadalmi felemelkedésnek. Az anyagi megbecsülés lényeges szerepet játszik abban, hogy kik választják a pedagógus pályát; hogy a pályán a kívánalmaknak megfelelően alakuljon a férfiak és a nők aránya; hogy a képességeiknek megfelelő szakokon oklevelet szerzett emberek minden erejüket és idejüket az odaadó tanításnak, nevelésnek, saját folytonos szakmai és pedagógiai továbbképzésüknek szentelhessék.

A tudomány és a technika lenyűgöző fejlődése az élet új távlatait nyitja meg szocialista társadalmunkban. Ennek az életnek mind emberségesebbé tétele, vívmányainak mindenki számára való biztosítása érdekében kívánjuk meg pedagógiánk hatékonyságának fokozását, a pedagógus pályára az arra alkalmas személyek megnyerését, vállaljuk munkánk további legjobb ellátását.

A pedagógusok bizonyosak abban, hogy az elmúlt negyedszázad — sokszor igen nehéz feltételek között kivívott — nagyszerű eredményei magukban hordják az eljövendő sikerek zálogát.

Budapest, 1970. szeptember hó.